

HOE?

GEBRUIK JE

GENDERNEUTRALE

VOORNAAMWOORDEN

IN HET NEDERLANDS?

Een praktische uitleg
met **voorbeelden** en **tips**

Waarom gebruiken mensen genderneutrale voornaamwoorden?

Voornaamwoord: woord dat de plaats inneemt van een zelfstandig naamwoord of een toevallig kenmerk aanduidt: persoonlijke voornaamwoorden ik, jij, hij enz.

Een voornaamwoord is dus een aanspreekvorm. Die zijn meestal verbonden aan iemands *genderidentiteit*. Je genderidentiteit is de beleving van jezelf, van hoe je jezelf voelt en hoe je jezelf beschrijft. Het lichaam waar je in zit bepaalt niet je genderidentiteit. De uiterlijke kenmerken van je lichaam vallen onder *seks*. Als we het dan toch over begrippen hebben: *seksualiteit* staat daar ook weer los van, dat heeft meer te maken met of, en tot wat voor personen je je aangetrokken voelt.

Genderneutrale of non-binaire voornaamwoorden kunnen comfortabel voelen voor iemand, om verschillende redenen. Voor de duidelijkheid: **genderneutrale voornaamwoorden zijn geen modeverschijnsel** en het is niet voor de leuk: het is voor veel mensen een bevrijding dat ze bestaan.

Waarom gebruiken mensen ze dan? Hieronder een (incomplete) opsomming:

Sommige mensen ervaren hun genderidentiteit als iets anders dan, buiten of tussen man en vrouw in. Deze mensen noemen zichzelf vaak trans, non-binair of genderqueer.

Er zijn ook mensen die zich niet thuis voelen in de opvattingen over man of vrouw-zijn en daarom liever genderneutrale voornaamwoorden gebruiken.

1 op de 200 mensen is geboren zonder eenduidige geslachtskenmerken.* Sommige intersekse mensen vinden het fijn om genderneutrale voornaamwoorden te gebruiken. De maatschappij heeft ervoor gezorgd dat deze mensen vaak onwillig in één van de twee m/v hokjes worden geplaatst. Sekse (lichaam) en (gender)identiteit kan daarom uiteenlopen bij intersekse individuen.

*Kijk op de website van Nederlands Netwerk intersekse als je meer wilt weten over intersekse (nnid.nl).

Er zijn nog veel andere redenen en die zijn vaak heel persoonlijk. Je kan best vragen waarom iemand graag zo wil worden aangesproken en of je het op de goede manier doet. De grondregel hier is eigenlijk: trek iemands voorkeur nooit in twijfel. Iemand is jou nooit een uitleg verschuldigd.

Daarnaast is het belangrijk om te bedenken dat je **niet aan iemand kan zien welk voornaamwoord die gebruikt.**

Nog even een gedachte-experiment voor als je nog niet overtuigd bent:

Stel dat iemand jou de hele dag poephoofd noemt. Zou je dat leuk vinden? Tenzij poephoofd je naam is, vermoed ik dat je helemaal niet blij wordt. En als je er dan vervolgens iets van zegt en nog steeds noemt diegene je poephoofd, dan vermoed ik dat je er helemaal klaar mee bent, en misschien ook niet meer durft te vragen om het niet meer te zeggen.

Gender in taal

Taal is zeg maar best wel een ding. De ontwikkeling van taal gaf mensen de middelen om alles dat we zagen, voelden en meemaakten te categoriseren. Je kon met een ander communiceren over je gevoelens, vragen of gedachten: je kan iemand dus iets vertellen over jouw identiteit. Maar in taal proberen we ook de identiteit van andere mensen uit te drukken.

Als je over iemand zegt: "Dat is een man," zeg je dus eigenlijk dat diegene géén vrouw is. Man en vrouw zijn door taal van elkaar gescheiden en tegenover elkaar gezet.

Het bestaan van trans*identiteiten laat zien dat die tegenpolen in werkelijkheid veel minder vast zijn. Want als er mensen zijn die zich niet als man of vrouw identificeren, dan is het logisch dat er ook plek is in taal om daar expressie aan te geven, toch?

Het Nederlands leent zich redelijk voor het gebruik van genderneutrale aanspreekvormen. In veel andere talen zijn woorden, zoals objecten of werkwoorden, vaak mannelijk of vrouwelijk.

Zo heeft het Spaans helemaal geen onzijdige woorden. Ieder woord is daar of mannelijk, of vrouwelijk.

In het Zweeds wordt naast hon (zij) en han (hij) officieel het woordt 'hen' gebruikt als genderneutrale aanduiding.

Dus.. is genderneutraliteit een nieuwe 'uitvinding'?
Nee. Door de eeuwen heen zijn er veel culturen en gemeenschappen in de wereld (geweest) waarin gender veel breder opgevat wordt. Maar het indelen in mannen versus vrouwen voert nog steeds de boventoon, net als de genderstereotypen die bijvoorbeeld met kleding en gedrag te maken hebben. Laten we zeggen dat dit iets te maken heeft met kolonisatie van culturen door Europese landen.

Veel mensen zijn bang dat er door genderneutrale aanspreekvormen taal verloren gaat: maar in plaats van een verlies kun je ook spreken van een verrijking van taal.

Genderneutrale voornaamwoorden...

Hen/hun

Hen is het aanwijzend voornaamwoord:

Vb. 1. *Hen* gaat morgen op vakantie.

Hun is het bezittelijk voornaamwoord:

Vb. 2. Fenne neemt *hun* koffer mee.

Veel mensen vinden het verwarrend dat hen/hun meestal naar meerdere mensen verwijst. Maar de werkwoordsvorm die je gebruikt is in principe wel enkelvoud. Als je toch duidelijk wilt maken dat het om één persoon gaat kun je iemands naam noemen.

Vb. 3. Ik ben met Jari naar *hun* oma geweest. *Hen* heeft een taart meegebracht.

Nu weten we meteen naar wie 'hun' verwijst in deze zin, en je gebruikt de juiste voornaamwoorden.

...en hoe je ze gebruikt.

Die/diens

Die en diens gebruik je perongeluk wel eens:

Vb. 4. Jasper? *Die* heeft gisteren iemand geholpen die van de fiets was gevallen.

Eigenlijk werkt die/diens gewoon heel simpel. Die is het aanwijzend voornaamwoord, diens het bezittelijke. Die/diens maakt ook duidelijk dat het om een individu gaat.

Vb. 5. *Die* stuurde mij een liefdesbrief. Ik vond *diens* woorden zo mooi, meteen schreef ik een brief terug.

Vb. 6. Gisteren hebben ik en Matt gestudeerd. *Die* is echt slim! Ik heb zoveel geleerd van *diens* aantekeningen.

Voor als je even vastloopt

Sommige zinnen zijn lastig opgebouwd of het lukt je even niet om het juiste voornaamwoord te bedenken. Gebruik iemands naam in plaats van het voornaamwoord: dit wil nog wel eens werken.

Vb. 7. Gisteren was Fatima's eerste werkdag, Fatima gaf me een goede indruk.

Vb. 8. De picknick die ik en Sanne organiseren is morgen al. We doen alle spullen in Sanne's bakfiets, die is groot genoeg.

Andere opties

Zhij/zhijn/zhaar

In spreektaal is deze lastig, want je hoort nog steeds 'zij'.

Ij

Lekker experimenteren zonder h of z.

Shij/shijn

Zhij/zhijn maar dan met een s, dan is de uitspraak opeens anders!

Soms wordt 'ze' in meervoud gebruikt:

Ik vind ze zo mooi, ze zijn mijn grootste liefde.

Andere situaties

Iemand die je (nog) niet kent

Soms wil je iets over iemand zeggen die je net hebt ontmoet of die je niet persoonlijk kent. Van diegene weet je misschien het voornaamwoord nog niet. Opties zijn:

Die persoon...

Die mensen...

Diegene...

Groepen

Dit hoor je behoorlijk vaak:

“Geachte dames en heren.”

“Hé meiden!”

“Ik ga met de mannen dit weekend weg.”

Niet echt heel inclusieve manieren van aanspreken dus.

Anders opties zijn: Kameraden, vrienden, genodigden, collega's, aanwezigen, reizigers, iedereen, lieverds, mensen, gasten, lezers... etc.

Nog meer woorden zonder gender!

Vriend, kameraad, maat(je).

Partner, lief, geliefde, levensgezel, wederhelft.

...nog een paar ideeën

>> Respecteer iemands keuzes om van voornaamwoord of naam te veranderen. Het is niet raar dat je soms een foutje maakt na zo'n verandering, dit kan gebeuren. Sta er even bij stil, denk er even over na, maar maak er geen groot issue van. Sorry of excuses zijn alleen maar vervelend, verbeter jezelf en ga door met je leven. Het went allemaal vanzelf!

>> Gebruik nooit met opzet iemands verkeerde naam of voornaamwoord. NIET DOEN! Ook niet als je iemand niet aardig vindt en diegene wilt kwetsen.

>> Taal is een kwestie van oefenen. Dat is al zo sinds je een baby was en in groep 3 leerde lezen. Fouten maken en onwennigheid is niet raar. Zelfs trans* mensen moeten wennen aan taalveranderingen, en dat is allemaal ok.

>> Neem het op voor iemand als je hoort dat diegene verkeerd wordt aangesproken. Het kan lastig zijn om telkens voor jezelf op te komen in bepaalde situaties. Doe dit ook als degene over wie gesproken wordt zelf niet aanwezig is.

>> In principe is niet iedereen die neutrale aanspreekvormen gebruikt meteen trans*, maar dat zou wel kunnen. Sommige trans* mensen gaan in transitie. Dit is in de meeste gevallen een proces waarbij iemand lichamelijke veranderingen ondergaat, zodat diegene zich beter voelt in diens lichaam. Een transitie is voor iedereen anders en is dus per definitie een persoonlijk proces.

>> Vraag nooit naar wat er in iemands broek zit (duh). Mocht je nieuwsgierigheid je de baas zijn, bedenk dan even of je die vraag zelf leuk zou vinden: je geslachtsdeel is helemaal niet zo boeiend hoor! Als je oprecht interesse hebt in iemands proces en iemand ook heel persoonlijk kent, dan kun je bijvoorbeeld vragen: 'Mag ik je iets vragen over je transitie?' Toon interesse in iemands persoonlijke proces, nooit in lichaamsdelen.

>> Sommige mensen vinden het goed als je meerdere voornaamwoorden door elkaar gebruikt. Zoals de combinaties hij/hun of hij/zij. Het kan ook dat iemand soms verandert van voornaamwoord.

Als je het niet meer zeker weet vraag dan het volgende: Welke aanspreekvorm wil je dat ik voor je gebruik?

Makkelijk he?

Dit is de pdf-versie van een zine, die is ontstaan uit een samenwerking van mensen die voornaamwoorden belangrijk vinden.

Voel je vrij om deze pdf door te sturen of als pamflet aan een deur te nagelen.

Heb je na het lezen ervan nog vragen, ideeën, toevoegingen, of wil je op een andere manier een bijdrage leveren?

Mail dan naar antiantipress@gmail.com of stuur een papieren vliegtuigje.